

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Славути Олени Іванівни

на тему «Організаційно-економічні аспекти удосконалення функціонування
сфери водопостачання та водовідведення в регіонах України»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Актуальність, мета і задачі дисертаційної роботи

Перехід регіонів України до сучасних умов господарювання з урахуванням стратегії розвитку держави вимагає прискореного реформування комунального господарства, як соціальної складової господарського комплексу міста, що задовольняє першочергові життєві потреби населення, забезпечує підприємства й організації необхідними комунальними послугами й впливає на розвиток економічних взаємовідносин між суб'єктами господарювання. Незадовільний економічний стан комунальних підприємств, низький рівень оплати наданих послуг, відсутність інвестицій, невпорядкована система управління та фінансового забезпечення призводять до неефективної роботи комунального господарства України. Сучасний стан водопровідно-каналізаційного господарства (ВКГ) України характеризується цілою низкою фінансових, управлінських, техніко-економічних проблем, що потребують вирішення задля підвищення якості комунальних послуг та відповідно, соціальних стандартів життя.

Зважаючи на широке коло аспектів ефективності функціонування галузі, активні законодавчі зміни протягом останнього часу, у тому числі розробки проекту «Концепції реалізації державної політики у сфері централізованого водопостачання та водовідведення», дослідження і обґрунтування науково-обґрунтованого підходу до організаційно-економічних аспектів удосконалення функціонування сфери водопостачання та водовідведення в регіонах України є особливо актуальним.

У дисертації автор довела потребу науки та практики у комплексному підході до визначеної проблеми, але й поставив низку нових завдань, від вирішення яких залежить не тільки комплексний розвиток СВВ регіонів, а й якість життя населення і екологічний стан місцевих територій. Задачі, поставлені в дисертаційній роботі, добре узгоджені та доповнюють одна одну, що дозволило дисертанту досягти поставленої мети дослідження. Робота є складовою вирішення проблеми забезпечення сталого розвитку регіонів України.

Науково-прикладна задача полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо розвитку організаційно-економічного забезпечення та удосконалення функціонування сфери водопостачання та

водовідведення (СВВ) в регіонах України. Її вирішенню присвячене дослідження О. І. Славути.

Тема дисертації пов'язана з науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки. Робота виконана згідно з планами науково-дослідних робіт у Харківському національному університеті міського господарства імені О. М. Бекетова в рамках низки держбюджетних науково-дослідної робіт, а саме: в роботі «Економічні проблеми розвитку підприємств житлово-комунального господарства: регіональний аспект» (ДР № 0107U000248, 2007 р.) автором запропоновано визначення економічної доцільності розширення мережі водопостачання та водовідведення на підставі розрахунку необхідної чисельності користувачів мережі; в роботі «Економіко-організаційне забезпечення функціонування підприємств житлово-комунального господарства в сучасних економічних умовах» (ДР № 0112U001829, 2011 р.) автором встановлені економіко-організаційні особливості функціонування ВКГ як природної монополії; в роботі «Науково-методологічні основи полідімensionального формування синергетичних інвестиційно-інноваційних структур девелопмента в житлово-комунальному комплексі України» (ДР № 0111U010508, 2015 р.) автором обґрунтовано складові факторного аналізу доходів підприємств ВКГ для оцінки їх стану та тенденцій розвитку.

Практичне значення дисертації підтверджується довідками про використання отриманих результатів в діяльності Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України (акт №6 від 23.10.2018 р.); використано в діяльності Департаменту житлово-комунального господарства та розвитку інфраструктури Харківської обласної державної адміністрації (акт №3 від 04.04.2018 р.).

Результати дослідження включено в навчально-методичний комплекс з дисциплін «Економіка водного господарства», «Організація, економіка і планування підприємства водопровідно-каналізаційного господарства», «Економіка і організація діяльності підприємств міського господарства», «Державно-приватне партнерство як елемент бізнес-адміністрування», що викладаються кафедрою економіки підприємств, бізнес-адміністрування та регіонального розвитку Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова (довідка від 21.01.2019р.).

Теоретичне та методичне забезпечення функціонування сфери водопостачання та водовідведення в регіонах України зумовлює актуальність дисертаційної роботи. Робота дисертанта визначається характером та глибиною економічних, управлінських, організаційно-правових, соціальних проблем, що вирішує здобувач у часовому і просторовому вимірі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна

Дисертація «Організаційно-економічні аспекти удосконалення функціонування сфери водопостачання та водовідведення в регіонах України» має міждисциплінарний та системний характер. Наукові положення, висновки і рекомендації автор отримав на основі теоретичного опрацювання визначених в

дослідженні завдань, вивчення зарубіжних та вітчизняних праць із проблематики функціонування підприємств водопостачання та водовідведення, а також удосконалення механізму формування нових соціально-ринкових елементів комунальної політики держави.

Дослідження проводилися із залученням широкої інформаційної бази, зокрема, на офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства екології та природних ресурсів України, Міністерства інфраструктури України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерства економічного розвитку і торгівлі.

Поставлена мета та завдання були досягнуті за допомогою низки методів дослідження, серед яких поряд із традиційними, загальнонауковими використані методи і прийоми: монографічного аналізу та теоретичного узагальнення – для обґрунтування інформаційного забезпечення дисертаційного дослідження; системного аналізу – при виявленні специфічних особливостей послуг водопостачання та водовідведення, особливостей функціонування сфери; багатofакторного аналізу – для визначення взаємозв'язків між складовими сфери водопостачання та водовідведення та факторами, що чинять суттєвий вплив; порівняння, групування, графічний – для дослідження динаміки показників розвитку сфери водопостачання та водовідведення регіону.

Найбільш суттєві результати дисертаційної роботи, які в сукупності вирішують поставлене наукове завдання, визначені як:

удосконалено визначення сутності та змісту поняття «сфера водопостачання та водовідведення», підґрунтям якого став аналіз змістовного наповнення поняття «сфери», і під яким розуміється окрім сукупності суб'єктів господарювання, що входять до складу регіональної інфраструктури та забезпечують виробництво, транспортування, постачання, також суміжні послуги водопостачання та водовідведення на місцевому ринку;

удосконалено методичне забезпечення скорочення втрат води на підприємствах сфери водопостачання шляхом тарифного стимулювання, яке на основі запропонованої класифікації витрат та втрат води у ході її постачання та відведення дало змогу виокремити суму втрат у складі собівартості послуг СВВ та забезпечити зниження відповідних тарифів;

удосконалено методичний підхід до визначення економічної доцільності розширення мережі водопостачання та водовідведення, який дозволяє приймати зважені рішення щодо оновлення та розширення мереж СВВ на основі розрахунку мінімально необхідної чисельності користувачів мережі;

дістало подальшого розвитку визначення змісту поняття водопровідно-каналізаційне господарство, яке передбачає об'єднання технічної і економічної складових терміну, в результаті чого розкриває його як сукупність технічних споруд та засобів, спрямованих задовольняти матеріально-побутові потреби споживачів, що співпадають у часі та за місцем надання послуг;

отримав розвиток науково-методичний підхід до виокремлення монопольного продукту в СВВ, яким є послуга централізованого транспортування в цій сфері, підґрунтям чого стало доведення наявності ознак природної монополії, а саме, унікальності та важливості послуг, що надаються;

подальший розвиток отримав методичний підхід до аналізу складових доходу підприємств СВВ по регіонах України на основі результатів факторного аналізу діяльності представників цієї сфери, що дало змогу довести негативний на величину доходів у сфері водопостачання зменшення коефіцієнта реалізації води споживачам, в сфері водовідведення – зменшення загального пропуску стічних вод;

дістав подальшого розвитку методичний підхід до покращення якісного стану водних ресурсів на основі проектного підходу до вирішення проблем питань у цій сфері, а саме організація вилучення фосфору з осаду стічних вод, що дає змогу отримати не тільки отримати додатковий дохід від реалізації фосфатних добрив представниками СВВ, а й покращити екологію регіону в частині зменшення забруднюючих речовин у поверхневих водах і скорочення площ для розміщення осадів стічних вод.

Повнота викладу результатів дослідження у публікаціях

Наведені в дисертації результати повністю викладені в авторефераті. Основні ідеї, положення та найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві в 29 наукових працях, у тому числі: 2 розділи у колективних монографіях, 9 статей у наукових фахових виданнях, 2 статті у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 16 – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 11,93 друк. аркушів, з яких здобувачу належить 5,53 друк. аркуша.

Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам МОН України до публікації основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. У наукових працях повною мірою відображено всі розділи рецензованої дисертації.

Основні наукові положення, отримані результати і рекомендації виконаного дослідження повною мірою відображено в авторефераті, який відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Відповідність структури дисертації встановленим вимогам

Аналіз дисертації дає підставу визначити, що вона є закінченим самостійним дослідженням, яке має значну наукову та практичну цінність для вирішення науково-прикладної задачі щодо удосконалення функціонування підприємств водопостачання та водовідведення регіонів України.

Основні результати дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та являють собою предмет для захисту.

За своєю структурою, обсягом і оформленням дисертація відповідає вимогам до кандидатських дисертацій.

Практичне значення результатів дослідження

Прикладне значення роботи полягає в тому, що теоретичні положення дослідження доведено до рівня практичного використання. Вони слугують внеском в організаційне забезпечення функціонування та розвитку СВВ України.

Особливе практичне значення мають рекомендації щодо забезпечення тарифного стимулювання зменшення втрат води на підприємствах СВВ, які містять класифікації витрат та втрат води й дають змогу забезпечити зменшення тарифів для споживачів в результаті досягнення встановлених показників втрат.

Результати дисертаційної роботи можуть бути рекомендовані для використання як підґрунтя для подальших наукових розробок, спрямованих на удосконалення функціонування сфери водопостачання та водовідведення регіонів України, можуть бути використані у роботі місцевих органів влади та обласними державними адміністраціями.

Дискусійні положення та зауваження

В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, доцільним буде зауважити на наявність певних недоліків та дискусійних моментів, що полягають у наступному:

1. Певним здобутком автора є теоретичне узагальнення світового досвіду функціонування природних монополій в сфері водопостачання та водовідведення (п. 1.2 дисертації) розглянуто більше 20 робіт авторів щодо поняття природної монополії, її ознак, і доцільності її встановлення в сфері ВКГ. Вважаємо, що в підпункті 1.2 дисертації необхідно матеріал подати в більш логічній формі.

2. Слід звернути увагу на схему заходів, спрямованих на удосконалення ресурсного забезпечення для надання послуг водопостачання та водовідведення (рис. 1.3). Автору варто було б доповнити її результатами, які будуть досягнуті в ході реалізації запропонованих заходів.

3. Заслугове уваги пропозиція автора щодо заходів по скороченню втрат води в мережі. Вважаю, що залишилось поза увагою автора обґрунтування пріоритетності з точки зору їх вагомості і затратності (стор. 156). Така пропозиція мала б більш практичне значення для підприємств СВВ та розкривала територіальну структуру виробництва.

4. Дискусійним є пропозиція автора щодо виокремлення суми втрат у складі собівартості послуг СВВ (п. 3.1). Варто було обрати кращий на теперішній час регіон України за показниками забезпечення функціонування СВВ та здійснити оцінку дивергенції регіонів України з точки зору розвитку продуктивних сил.

5. Інформацію щодо рівня забезпечення населених пунктів України послугами ВКГ (табл. 3.6) було б доречно представити не тільки на основі кількості населених пунктів, а й з урахуванням кількості населення яке в них мешкає. Це б дозволило на практиці обґрунтувати запропонований підхід до визначення економічної доцільності розширення мережі водопостачання та водовідведення і проводити гнучку політику на регіональному ринку, з урахуванням ресурсного забезпечення певних територій.

6. Слід звернути увагу на надання більш повного обґрунтування методичного підходу щодо вилучення саме фосфору з осаду стічних вод, порівняно з іншими видами забруднювачів (п.3.3), використання якого дасть можливість практичного покращення якісного стану водних ресурсів регіону.

Проте, зазначені зауваження мають здебільшого дискусійний характер у контексті проведення автором подальших досліджень з цієї проблематики. Вони

не знижують високого наукового ступеня дисертаційної роботи та не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження.

Загальні висновки

Отже, викладене дозволяє стверджувати, що дисертаційна робота О. І. Славути «Організаційно-економічні аспекти удосконалення функціонування сфери водопостачання та водовідведення в регіонах України» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу щодо розвитку теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення функціонування сфери водопостачання та водовідведення в регіонах України.

Обсяг та оформлення дисертації, в цілому відповідають пп. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а її автор, Славута Олена Іванівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

професор кафедри менеджменту
Української інженерно-педагогічної академії
Міністерства освіти і науки України,
доктор економічних наук, професор

О. А. Карлова

